

TWORZENIE SIĘ II RZECZYPOSPOLITEJ 1918 – 1919

1. Lokalne ośrodki władzy na ziemiach polskich pod koniec 1918 r.

Ziemie zaboru	Nazwa ośrodka i obszar jego władzy	Data powstania i miasto	Przywódcy
austriackiego	Rada Narodowa Śląska Cieszyńskiego powiat bielski, cieszyński, frysztacki	19.10.1918 r. Cieszyn	ks. Józef Londziń Jan Michejda
	Polska Komisja Likwidacyjna Galicja Zachodnia	28.10.1918 r. Kraków	Wincenty Witos
rosyjskiego	Rada Regencyjna – Królestwo Polskie zajęte przez państwa centralne	12.09.1917 r. Warszawa	arcybp Aleksander Kakowski książę Zdzisław Lubomirski Józef Ostrowski
	Rada Delegatów Robotniczych	5.11.1918 r. Lublin	Julian Marchlewski
	Tymczasowy Rząd Ludowy Republiki Polskiej – Galicja Wschodnia	6/7.11.1918 r. Lublin	Ignacy Daszyński
pruskiego	Naczelna Rada Ludowa – Śląsk, Wielkopolska, Pomorze	3.12.1918 r. Poznań	Wojciech Korfanty – Śląsk ks. Stanisław Adamski – Wielkopolska Adam Poszwiński – Pomorze

2. Powstanie ogólnonarodowego rządu w listopadzie 1918 r.

- 10.11.1918 przybył do Warszawy Józef Piłsudski. Rada Regencyjna przekazała mu władzę cywilną i rozwiązała się. J. Piłsudski poinformował rządy zachodnie o powstaniu niepodległego państwa polskiego i powołał rząd na czele z **Jędrzejem Moraczewskim**. Podporządkowały mu się lokalne ośrodki władzy ale nie Komitet Narodowy Polski w Paryżu. Nowy premier 22.11.1918r. wydał dekret, w którym powołał **Tymczasowego Naczelnika Państwa - został nim Józef Piłsudski**, który sprawował najwyższą władzę cywilną i wojskową do czasu zwołania Sejmu Ustawodawczego. **23.11.1918 r. Moraczewski wydał dekret o ustawodawstwie socjalnym** (ośmiogodzinny dzień pracy, czterdziestosześciodzinny tydzień pracy, obowiązkowe ubezpieczenie robotników na wypadek choroby).
- **Józef Piłsudski 28.11.1918 r. wydał dekret** wyznaczający datę wyborów do Sejmu na styczeń 1919 r. Na mocy drugiego dekretu wprowadzono pięcioprzymiotnikowe prawo wyborcze (czynne prawo wyborcze miał każdy obywatel po ukończeniu 21 roku życia bez względu na pochodzenie społeczne, narodowość, wyznanie, płeć).
- Państwa zachodnie nie uznały rządu Moraczewskiego. J. Piłsudski chcąc uzyskać poparcie dla swego rządu musiał dopuścić do władzy przedstawicieli KNP z Paryża. W styczniu 1919 r. Ignacy Paderewski został desygnowany (mianowany) premierem. Cieszył się on szacunkiem wszystkich ugrupowań politycznych. Rząd ten uznały wszystkie siły polityczne w kraju i za granicą

3. Powstanie najwyższych organów państwa w latach 1919 - 1921

- 26 stycznia 1919 r. odbyły się wybory do Sejmu Ustawodawczego na obszarach kontrolowanych przez rząd Ignacego Paderewskiego.
- Sejm Ustawodawczy uchwalił **Małą konstytucję 20.02.1919 r.** — ustalała tymczasową organizację władz państwowych (do czasu uchwalenia konstytucji): stanowisko **Naczelnika Państwa powierzono Józefowi Piłsudskiemu**, władzę ustawodawczą pełnił jednoizbowy Sejm Ustawodawczy, władzę wykonawczą pełnił Naczelnik Państwa i rząd podporządkowani Sejmowi; Naczelnik Państwa reprezentował państwo na zewnątrz i stał na czele administracji cywilnej i wojskowej. Funkcję tę powierzono Józefowi Piłsudskiemu.

4. Kształtowanie się polskiej granicy zachodniej

a) Powstanie Wielkopolskie 27.12.1918— 16.02.1919

- ❖ przyczyny: ludność polska w zaborze pruskim miała bardzo duże poczucie solidarności narodowej. Klęska Niemców w I wojnie światowej obudziła nadzieje Polaków i zwiększyła szansę na odzyskanie niepodległości. W Niemczech wybuchła rewolucja, która powiększyła panujący tam chaos. Władze niemieckie sprzeciwiały się połączeniu ziem zaboru pruskiego z odradzającym się państwem polskim. 3.12.1918 r. zebrał się Sejm Dzielnicowy w Poznaniu, który wybrał Naczelną Radę Ludową, potępił antypolską politykę władz niemieckich i wyraził chęć zjednoczenia ziem zachodnich z Polską. Ludność niemiecka w Wielkopolsce i na Pomorzu zaczęła organizować demonstracje antypolskie. Sytuację pogorszył przyjazd do Poznania Ignacego Paderewskiego. Polacy entuzjastycznie przyjęli polskiego pianistę i polityka. 27.12.1918 doszło do spontanicznego wybuchu powstania. Początkowo nikt nie miał kontroli nad wydarzeniami.
- ❖ przebieg powstania: powstanie możemy podzielić na trzy etapy:
  - walki wybuchły w Poznaniu. Na wieść o nich ludność zaczęła rozbrajać żołnierzy niemieckich na terenie Wielkopolski. Pierwszym dowódcą powstania został kapitan Stanisław Taczak. Do najcięższych walki doszło o opanowanie lotniska na Ławicy (k. Poznania.) i o Inowrocław.
  - na początku stycznia 1919 r. NRL oficjalnie objęła władzę na zdobytych terenach. Toczyły się ciężkie walki. Ostatecznie powstańcy wyzwolili znaczną część Wielkopolski.
  - w połowie stycznia 1919 r. dowódcą powstania został gen. Józef Dowbór-Muśnicki, który zreorganizował siły powstańcze tworząc regularną armię (75 tys.). Niemcy podjęli kontrofensywę, a powstańcy przeszli do obrony zdobytych obszarów. Najcięższe walki toczyły się o tereny nadnoteckie oraz o Zbąszyń i Rawicz.
- ❖ **rozejm w Trewirze 16.02.1919 r.** kończy Powstanie Wielkopolskie. Na skutek działalności dyplomatycznej KNP w Paryżu powstańcy wielkopolscy zostali uznani za żołnierzy ENTENTY. Dzięki temu objęły ich postanowienia rozejmu w Trewirze, który był przedłużeniem rozejmu kończącego I wojnę światową. Ustalono linię demarkacyjną, która rozgraniczała ziemie zajęte przez powstańców od terenów kontrolowanych przez Niemców. O przynależności państwowej Wielkopolski miała zadecydować Konferencja Paryska
- ❖ znaczenie powstania. Było to pierwsze polskie powstanie narodowe, które zakończyło się sukcesem; zwycięstwo powstańców miało wpływ na postanowienia konferencji pokojowej w Paryżu w kwestii granic polskich; podjęcie samodzielnej walki o przyłączenie Wielkopolski do państwa polskiego odciążało Józefa Piłsudskiego, który mógł poświęcić się walkom o granicę wschodnią. Ostatecznie duża część Wielkopolski bez Wschowy, Babimostu, Międzyrzecza i Skwierzyny została przyznana Polsce na mocy traktatu wersalskiego.

b) postanowienia Traktatu Wersalskiego w sprawie ziem polskich 28.06.1919 r.

- ❖ Wielkopolska w granicach wywalczonych przez powstańców została przyłączona do Polski,
- ❖ Gdańsk został uznany Wolnym Miastem pod patronatem Ligi Narodów, a Pomorze Gdańskie bez Gdańska przyłączono do Polski,
- ❖ O przynależności Warmii, Mazur. Górnego Śląska miały zadecydować plebiscyty.

c) plebiscyty:

- ❖ plebiscyt na Warmii i Mazurach przeprowadzono **11.07.1920 r.** Został on przegrany przez Polskę. Prawie całe terytorium plebiscytowe zostało przyłączone do Niemiec
- ❖ plebiscyt na Górnym Śląsku przeprowadzono **20.03.1921 r.** — tak duże odsunięcie plebiscytu w czasie dało Niemcom możliwość sprowadzenia na tereny plebiscytowe 192 tys. ludzi, którzy wzięli udział w głosowaniu. To miało wpływ na wynik plebiscytu – ponad 50% głosów padło za przyłączeniem terenów plebiscytowych do Niemiec. Polacy przegrali plebiscyt, co spowodowało wybuch III powstania śląskiego.

- ❖ na wynik plebiscytów miało wpływ to, że: władza administracyjna na terenach plebiscytowych była w rękach niemieckich. Polacy zbyt ufali, że plebiscyty zostaną przeprowadzone sprawiedliwie. Społeczeństwo polskie nie udzieliło dużej pomocy ludności z terenów plebiscytowych. Oprócz tego termin plebiscytów był niekorzystny – państwo polskie

d) powstania śląskie

Górny Śląsk był obszarem niezwykle ważnym dla przyszłego państwa polskiego ze względu na bogate złoża surowców mineralnych i rozwinięty przemysł. Istniało tam również duże skupisko ludności polskiej. W ciągu trzech lat wybuchły trzy powstania śląskie. I powstanie wybuchło w 1919 r. – Polacy niezadowoleni z decyzji o plebiscycie. Wówczas na Śląsk przybyła komisja plebiscytowa. Drugie powstanie wybuchło w 1920 – przeciwko terrorowi niemieckiej policji SIPO i licznymi zamachami na Polaków. W marcu 1921 r. Niemcy wygrali plebiscyt dlatego wybuchło trzecie powstanie w maju 1921 — aby nie dopuścić do niekorzystnego podziału Górnego Śląska. Dzięki powstaniu Rada Ambasadorów postanowiła przyznać Polsce 1/3 spornego terytorium.

e) kwestia Śląska Cieszyńskiego

- ❖ Jesienią 1918 r. na terenie Śląska Cieszyńskiego reprezentacje narodowe: polska i czeska, porozumiały się między sobą w sprawie podziału Śląska Cieszyńskiego według zasady etnicznej (ziemie zamieszkałe w większości przez Polaków miały trafić do Polski - większa część przypadłaby Polsce).
- ❖ w styczniu 1919 r. wojska czeskie zajęły Śląsk Cieszyński. Rozpoczął się spór polsko – czeski, który miał rozstrzygnąć plebiscyt.
- ❖ w lipcu 1920 r. Polacy zrezygnowali z plebiscytu podczas wojny polsko – bolszewickiej na rzecz pomocy państw sojuszniczych w walce z bolszewicką Rosją. O przynależności Śląska Cieszyńskiego miała zdecydować Rada Ambasadorów.
- ❖ Rada Ambasadorów dokonała podziału Śląska Cieszyńskiego niekorzystnie dla Polski ok. 200 tys. Polaków znalazło się na tzw. Zaolziu.